

INTERVIEW JOUKE VAN DIJK

Hoe de WMO, de Participatiewet en de Wet Werk en Zekerheid in 2015 zullen uitpakken, weet niemand. Jouke van Dijk, hoogleraar regionale arbeidsmarktanalyse aan de RUG, is er somber over.

Somber over 2015

Bouke Nielsen

GRONINGEN Vooral over het effect van de nieuwe wetten – WMO, Wet en Zekerheid en de Participatiewet – bestaat grote onzekerheid. Er is wel werk, maar er zijn geen banen meer. Bejaarden, gehandicapten, er moet voor ze gezorgd worden, maar de instellingen schrappen al volop banen. Kleine en middelgrote bedrijven hebben wel werk, maar willen het flexibeler organiseren. Dit betekent soms vast personeel eruit en zzp'ers erin.

„De crisis duurt al heel erg lang. Af en toe zijn er tekenen dat de economie aantrekt, maar nu is er weer internationale onrust”, zegt Jouke van Dijk, hoogleraar regionale arbeidsmarktanalyse aan de Rijksuniversiteit Groningen. „Soms heb je het gevoel: komt dit nog wel goed? Stel dat de economie aantrekt, dan duurt het echt nog wel twee jaar voor het aantal banen toeneemt. Veel bedrijven hebben mensen binnenboord gehouden en bij groei is het niet direct nodig weer nieuw personeel aan te nemen. Als het herstelt echter één keer doorzet, gaat het ook snel, want de vergrijzing slaat wel toe.”

De hoogleraar duidt op een ‘uitsortingsproces’, dat al jaren gaande is. Er zijn volgens hem groepen en regio's die extra kwetsbaar zijn. Rotterdam is bijvoorbeeld een groeiend probleemgebied, want daar wonen bijna net zoveel werklozen als in heel Noord-Nederland.

Van Dijk: „In het Noorden zie je dat wie een beetje goed mee kan naar de grote stad trekt. De lager opgevoelden en de minder mobiele, de ouderen, blijven achter in de krimpgelieden. Er verdwijnen daar ook nog eens banen die er al niet zo veel

Eind volgend jaar zullen er gemeenten failliet zijn

zijn. Met een opleiding op mbo2/mbo3-niveau kom je steeds minder goed aan de slag, want dat werk wordt weggeautomatiseerd. Dat gebeurde al lang in de industrie, maar is nu ook in de dienstensector en de zorg aan de hand.”

„Vroeger vulde je bijvoorbeeld een bankafschrift in, bracht dat naar de bank en allerlei mensen gingen ermee aan de slag. Dat gebeurt niet meer. Met een appje doe je het allemaal zelf. Op mbo-niveau hou je eigenlijk alleen de banen over waarbij je echt je handen moet gebruiken voor werk dat hier ter plekke moet gebeuren. Zoals een timmerman, loodgieter, noem maar op. Dat kun je niet uitbesteden aan goedkopere arbeidskrachten in China. Bovendien is het crisis, waardoor hoogopgeleiden de laagopgeleiden ook nog eens verdringen.”

Laagopgeleiden in de krimpregio's, hoogopgeleiden in de grotere steden, zoals Groningen en Leeuwarden. Een tweedeling noemt Van Dijk dit, zowel ruimtelijk als in opleiding.

„En daar komt het overheidsbeleid in 2015 nog eens overheen. Met korting wordt er gedecentraliseerd. Het Rijk gooit de boel over de schutting naar de gemeenten, maar die kunnen eigenlijk niks, want ze kun-

nen niet aan de knoppen draaien. Maar ze krijgen wel de financiële zwartepiet. Werk scheppen kunnen ze niet en wat ze wel kunnen scheppen, loopt achteruit. Want in de zorg, bij de overheid, in het welzijnswerk, overal zijn bezuinigingen. En dan krijgen ze er ook nog eens de WMO bij.”

„Wat moet zo'n gemeente? Kijk, als het Rijk werkelijk vertrouwen had in zo'n decentralisatie, waarom laat je de gemeenten dan niet zelf de hoogte van de uitkeringen bepalen? Ik ben daar niet voor, want je moet er niet aan denken als de ene gemeente 20 procent meer geeft dan een ander. Maar het illustreert wel dat de gemeente met de handen op de rug gebonden is. Toch moeten ze betalen als ze mensen niet aan het werk hebben. Dat loopt gewoon spaak.”

Uit eigen onderzoek van Van Dijk blijkt dat een paar gemeenten het zullen roeien: Groningen, Leeuwarden, Vlieland en Schiermonnikoog; de laatste twee omdat er weinig mensen in de bijstand zitten.

De grote gemeenten hebben voldoende banen binnen de eigen grens voor hun eigen werklozen, al bestaat wel het gevaar dat banen door mensen van buiten de gemeente worden vervuld.

U schetst wel een heel somber scenario.

Van Dijk: „Ja, en het Rijk zal eens keuzes moeten maken in plaats van alle problemen over de schutting te gooien. Er wordt van alles bedacht aan programma's voor allerhande doelgroepen, maar macro moet niemand méér aan het werk. Misschien moet je zeggen: ouderen, nu even niet, we willen jongeren aan werk helpen. Je kunt niet tegen die groep

▲ Jouke van Dijk vreest de decentralisatie van overheidstaken volgend jaar met grote vreze. Foto Jan Willem van Vliet

laagopgeleide jongeren zeggen: we hebben je niet nodig. Wat moeten die dan? De hele dag gamen, drugs, drank? Daar wordt niemand beter van want dan krijgt de gemeente de rekening in het kwadraat terug via de WMO.”

„Er moeten werk-leerbanen komen. En je moet de WSW niet afschaffen, want die mensen komen nergens aan de bak. Ze komen gewoon op straat. We moeten elkaar eens diep in de ogen kijken. De mensen die werken, werken onbehoorlijk hard en er is een hele groep die niet meedoet.”

Van Dijk is voor de lange termijn minder pessimistisch, optimistisch zelfs. „Ik zit regelmatig in de Verenigde Staten. Als je daar landt, hoef je geen bordje meer te lezen, want overal staat iemand voor uitleg. En geen Amerikaan ontbijt nog thuis. Zo'n tendens zie je hier ook al met de Coffee Company. Nou, over tien jaar ontbijt niet ook allemaal buitens-

huis, is mijn inschatting. Alles wat in de VS gebeurt, is tien jaar later hier. Het is ook een soort werkgelegenheid voor mbo2/mbo3. Maar die groep zal zich wel andere vaardigheden moeten aanleren dan tot nu toe het geval was, want je moet service-gevoelig zijn. Daarin zal het onderwijs wat moeten doen. Over tien jaar heb je ook geen verdringing van laagopgeleiden door hoogopgeleiden meer.”

Pakweg vijf jaar geleden zaten we nog te praten over de aanstaande krapte op de arbeidsmarkt vanwege de vergrijzing; er zouden meer banen zijn dan mensen. U had nog een praktische oplossing: 10 procent tekort aan mensen, dan 10 procent meer werken.

Van Dijk: „We kunnen nog steeds meer werken, want Nederlanders werken het kleinste aantal uren van de hele wereld. Wat de situatie van toen op de kop heeft gezet, is de crisis. Maar het probleem van de ver-

grijzing is wel doorgedaan en komt terug zo gauw de crisis voorbij is. Het verhaal dat ik over drie jaar houd, is misschien hetzelfde als in 2007.”

„De herstructurering van de economie gaat veel sneller dan ik dacht. Toen we het er vijf jaar geleden over hadden, had ik geen iPad en nog maar net een simpele smartphone. Die dingen kunnen nu steeds meer en hebben een immens effect op de samenleving. We kiezen en kopen inmiddels heel anders, via webwinkels zoals Marktplaats, TripAdvisor en Booking.com.”

Hoe ziet Nederland er eind 2015 uit?

Van Dijk: „Niet zo veel anders dan nu. De werkloosheid zal nog steeds hoog zijn. De problemen met gemeenten zijn dan echt duidelijk, er zullen gemeenten failliet zijn.”

Verwacht u veel ontslagen als de ontslagwetgeving verandert?

Van Dijk: „Ja, ik denk dat die negatief gaat werken. Het bedrijfsleven suggereert als ze er ook weer makkelijk van af kunnen. Maar de kans is groot dat ze eerst alleen maar mensen ontslaan en nog geen nieuwe aannemen.”

„Volgens mij is die flexibiliteit niet het echte probleem. En als het wel zo is, zorg dan in elk geval voor verlen-

Nieuwe wetten

De WMO is de Wet Maatschappelijke Ondersteuning. Daarbij wordt in eerste instantie gekeken wat je op zorggebied zelf kunt doen en pas daarna kan de gemeente maatschappelijke ondersteuning bieden. De wet gaat in per 1 januari. De gemeente wordt uitvoerder.

De Wet Werk en Zekerheid heeft als meest in het oog springende component dat de ontslagregeling per 1 juli 2015 op de schop gaat. Werkgevers kunnen dan makkelijker en goedkoper van werknemers af als er een bedrijfseconomische aanleiding is.

De Participatiewet behelst onder meer dat het personeelsbestand van grotere bedrijven voor 5 procent moet bestaan uit mensen die ondersteuning nodig hebben bij werk. Die groep ging nu nog grotendeels naar de sociale werkvoorziening. Gemeenten worden uitvoerder.

Zie ook: www.rijksvoorziening.nl

ging van de WW. Het ergste wat je nu kan overkomen, is werkloos raken, want dan zit je over twee jaar in de bijstand. Als je bovenmodaal verdient, dan gaan hele gezinnen eraan, een ramp.”

„Als ze mij zouden vragen om 10 procent salaris in te leveren voor vijf jaar WW, dan zeg ik meteen ja. De VVD is niet voor, maar juist die achterban krijgt klappen.”